ISSN: 2181-1741 (print)
ISNN: 2181-1725 (online)
2024 / № 4

FILOLOGIK TADQIQOTLAR:
TIL
ADABIYOT
TA'LIM

Philological research:
LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

Филологические исследования:
ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

pholologicalresearch.uz

TERMIZ DAVLAT UNIVERSITETI

ILMIY-INNOVATSION JURNAL

ТЕРМИЗ ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA’LIM

ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

Илмий-инновацион журнал

Jurnal OAK Rayosatining 2022-yil 30-sentabrdagi 325/6-son qarori bilan filologiya fanlari bo‘yicha doktorlik dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan

2021-yildan buyon nashr etiladi

2024/ № 4

Termiz – 2024

Muassis:
Termiz davlat universiteti

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA'LIM

ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

ILMIY-INNOVATSION JURNAL

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan 2020 yil 19 oktyabrda 1122 raqami bilan ro‘yxatga olingan. Matnlarda foydalanilgan misol, ko‘chirma va ma’lumotlar aniqligi uchun mualliflar javobgardir. Jurnaldan ko‘chirib bosilganda manba qayd etilishi shart.

Bosishga ruxsat etildi: 26.04.2024
Qog‘oz bichimi: 70x85
Bosma tabog‘i: 5.94
Ofset bosma. Ofset qog‘ozi
Adadi: 100
Bahosi kelishilgan narxda
Buyurtma: 155-son

«TerDU bosmaxonasi»da chop etildi
Termiz shahri, Barkamol avlod ko‘chasi, 43-uy

Tahririyat manzili:
190111, Termiz shahri,
Barkamol avlod ko‘chasi, 43.
Telefon: +998762231649

E-mail:
philologicalresearch@umail.uz

Rasmiy sayt:
https://journaltersu.uz

BOSH MUHARRIR:
Abduqodir TOSHQULOV, iqtisod fanlari doktori, professor

TAHRIR HAY’ATI:

Bekpo‘lat Umurqulov, filologiya fanlari doktori, professor (bosh muharrir o‘rinbosari)
Shoxista Maxmaraimova, filologiya fanlari doktori, professor (mas’ul muharrir)
O‘ral Xoliyorov, f.f.f.d. (PhD), dotsent (O‘zbekiston)
Olmos Ulviy Binnatova, f.f.d., professor (Ozarbayjon)
Karl Rayxl, f.f.d., professor (Germaniya)
Vali Savash yelok, f.f.d., professor (Turkiya)
Dorota Silviya, f.f.f.d. (PhD), dotsent (Polsha)
Muslihiddin Muhiddinov, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Ibodulla Mirzayev, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Abdi Mamatov f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Suyun Karimov f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Muhammadxon Hakimov, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Nafas Shodmonov f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Dilmurod Quronov, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Baxtiyor Mengliyev, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Normat Yo‘ldoshev, f.f.n., dotsent (O‘zbekiston)
Abdulla Xudoyqulov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Bobonazar Murtazayev, f.f.n., dotsent (O‘zbekiston)
Asqar Eshmo‘minov, f.f.d., dotsent (O‘zbekiston)
Obidjon Shofiyev, f.f.f.d. (PhD), dotsent (O‘zbekiston)
Zafar Umurqulov, f.f.f.d., dotsent, (PhD) (O‘zbekiston)
Nurali Amonturdiyev, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Hakim Ahmedov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Ahad Shukurov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Eshnazar Jabborov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Abdumurod Arslonov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Sirojiddin Turdimurodov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Umida Raximova, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Gulchehra Begmatova, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Shoira Amonturdiyeva, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Nargis Kurbanazarova, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Muyassar Xolova, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Zaynura Qodirova, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)

Texnik muharrir: Bahodir To‘raliyev

Учредитель:
Термезский государственный университет

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA'LIM
ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

НАУЧНО-ИННОВАЦИОННЫЙ ЖУРНАЛ

Зарегистрировано Агентством информации и массовых коммуникаций при Администрации Президента Республики Узбекистан от 19 октября 2020 года под номером 1122.

Авторы несут ответственность за точность приведенных в текстах примеров, отрывков и данных. Необходимо указывать источник при копировании из журнала.

Разрешено к печати: 26.04.2024
Размер бумаги; 70x85
Печатный лист: 5.94
Офсетная печать: Офсетная бумага
Тираж: 100. Цена договорная
Заказ: 155

Печатано в «Типографии ТерГУ»
ул. Баркамол авлод 43, г. Термез

Адрес редакции:
190111, г.Термез, ул. Баркамол авлод, 43.
Телефон: +998762231649

E-mail:
philologicalresearch@umail.uz

Официальный сайт:
https://journaltersu.uz

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:
Абдукадир ТАШКУЛОВ, доктор экономических наук, профессор

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

Бекпулат Умуркулов, доктор филологических наук, профессор (зам. главного редактора)

Шохиста Махмараимова, доктор филологических наук, профессор (ответственный редактор)

Урал Холияров, ф.ф.ф.д. (PhD), доцент (Узбекистан)

Олмос Улвий Биннатова, д.ф.н., профессор (Азербайджан)

Карл Райхл, д.ф.н., профессор (Германия)

Вали Саваш Елок, д.ф.н., профессор (Турция)

Дорота Сильвия, PhD, доцент (Польша)

Муслихиддин Мухиддинов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Ибодулла Мирзаев, д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Абди Маматов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Суюн Каримов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Мухаммадхон Хакимов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Нафас Шодмонов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Дилмурод Куронов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Бахтиёр Менглиев, д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Нормат Юлдашев, к.ф.н., доцент (Узбекистан)

Абдулла Худайкулов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)

Бобоназар Муртазаев, ф.ф.н., доцент (Узбекистан)

Аскар Эшмуминов, д.ф.н., доцент (Узбекистан)

Обиджон Шофиев, д.ф.ф.н. (PhD), доцент (Узбекистан)

Зафар Умуркулов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)

Нурали Амонтурдиев, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)

Хаким Ахмедов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)

Ахад Шукуров, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)

Эшназар Джаббаров, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)

Абдумурод Арслонов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)

Сирожиддин Турдимуродов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)

Умида Рахимова, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)

Гульчехра Бегматова, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)

Шоира Амонтурдиева, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)

Наргис Курбаназарова, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)

Муяссар Холова, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)

Зайнура Кадирова, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)

Технический редактор: Баходир Туралиев

Institutor:
Termez State University

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA'LIM

ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

SCIENTIFIC-INNOVATIONAL JOURNAL

Registered by the Agency for Information and Mass Communications under the President's Administration of the of the Republic of Uzbekistan on October 19, 2020 under number 1122.

The authors are responsible for the accuracy of the examples, passages and data provided in the texts. The source must be specified when copying from the journal.

Approved for printing: 26.04.2024
Size of the paper: 70x85
Printed sheet: 5.94. Offset printing.
Offset paper. Circulation: 100
Price is negotiable
Order: 155. Printed at the «Printing House of the TerSU»
43, Barkamol avlod str. Termez city.

Address of Editorial Office:
190111, Barkamol avlod str., 43,
Termez city.
Phone: +998762231649

E-mail:
philologicalresearch@umail.uz

Official website:
https://journaltersu.uz

EDITOR IN-CHIEF:
Abdukodir TASHKULOV, doctor of economic sciences, professor

EDITORIAL BOARD:

Bekpulat Umurkulov, doctor of philological sciences, professor (Uzbekistan) (deputy chief editor)
Shohista Makhmaraimova, doctor of philological sciences, professor (Uzbekistan) (editor-in-chief)
Ural Kholiyorov, PhD, associate professor (Uzbekistan)
Olmos Ulviy Binnatova, doct.of philol. sciences, professor (Azerbaijan)
Karl Rayxl, doct.of philol. sciences, professor (Germany)
Vali Salvash Elok, doct. of philol. sciences, professor (Turkey)
Dorota Silvia, PhD, associate professor (Poland)
Muslihiddin Mukhiddinov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Ibodulla Mirzaev, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Abdi Mmatov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Suyun Karimov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Muhammadkhon Khakimov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Nafas Shodmonov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Dilmurod Kuronov, doct. of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Bakhtiyor Mengliev, doct. of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Normat Yuldashev, cand.of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Abdulla Khudaykulov, PhD (Uzbekistan)
Bobonazar Murtazaev, cand.of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Askar Eshmuminov, doct.of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Obidjon Shofiev, PhD, associate professor (Uzbekistan)
Zafar Umurkulov, PhD (Uzbekistan)
Nurali Amonturdiev, PhD (Uzbekistan)
Hakim Akhmedov, PhD (Uzbekistan)
Ahad Shukurov, PhD (Uzbekistan)
Eshnazar Jabbarov, PhD (Uzbekistan)
Abdumurod Arslonov, PhD (Uzbekistan)
Sirojiddin Turdimurodov, PhD (Uzbekistan)
Umida Rakhimova, PhD (Uzbekistan)
Gulchekhra Begmatova, PhD (Uzbekistan)
Shoira Amonturdieva, PhD (Uzbekistan)
Nargis Kurbanazarova, PhD (Uzbekistan)
Muyassar Kholova, PhD (Uzbekistan)
Zaynura Kadirova, PhD (Uzbekistan)

Technical editor: Bakhodir Turaliyev

МУНДАРИЖА

TILSHUNOSLIK

YERJANOVA SAULE BAYMURZAYEVNA,
TO‘YCHIYEVA ZULEYXA HAMROQO‘LOVNA
Mahmud Koshg‘ariyning “Devonu lug‘otit turk”
asarida so‘zlarni ko‘chma ma’noda qo‘llash 7

BERDIYEV XUSAN XOLNAZAROVICH
«Devon-u lug‘otit turk»dagi she’rlarda
hojib va radif san’atlari 13

УМУРҚУЛОВ ЗАФАР БЕКПЎЛАТОВИЧ
Қиёслаш инсон тафаккур тарзининг маҳсули 16

ESHBOYEV QAHRAMON BAKIR O‘G‘LI
So‘zlararo darajalanish o‘quv lug‘atida so‘zlarga izoh berish 20

NAVRUZOVA MUYASSAR GAYBULLAYEVNA
Kasallik nomlarining onomasiologik, semantik ifodasi 24

BOZOROV HAMID XO‘SHMURODOVICH
Antroponimlarning lingvomadaniy xususiyatlari
(O‘zbek xalq ertaklarida mavjud antroponimlar misolida) 28

ДЖАББАРОВА ШОИРА БАЛТАЕВНА
Медиа тилида муқобилсиз лексика таснифлари: назарий ёндашув 33

KULTAYEVA FAZILAT BAXTIYAROVNA
Ergonimlarning morfologik derivatsiyasi xususida 36

HAYDAROVA KAMOLA DAVRANOVNA
O‘zbek, rus va ingliz tillarida meva nomlarining qiyosiy-chog‘ishtirma tahlili 39

TERMIROVA KAMOLA
Ziravor atamalar va ularning lug‘atlarda ifodalanishi 43

TURDIMURODOV SIROJIDIN ESHQOBILOVICH,
JABBOROVA SEVARA BAXTIYOR QIZI
Badiiy matnda evfemik birliklar tahlili 50

SOATOVA YULDUZ
Bobur she’riyatida ayol qaddi-qomatini ifoda etuvchi lingvistik vositalar 53

ТОЛИЕВА ШОИРА ИЛХОМОВНА
Лингвистик экспертиза методларининг тамойиллари 57

AVRIDDINOV JOBIR MUSULMON O‘G‘LI
Sharq olimlarning «Zufongo‘yo va Jahonpo‘yo» lug‘atida ilmiy qarashlari 59

ДАВЛЯТОВА ЭЛЬВИРА МУРАДОВНА
Парадигматические свойства иноязычных лексических единиц
в русском и узбекском языках (на материале интернет медиа) 61

МУНДАРИЖА

ЗАРИПОВА МАТЛУБА КУЛФИДИНОВНА
Концепт «богатство» во фразеологизмах
и паремиях узбекского и русского языков 64

РАДЖАПОВА НАТАЛЬЯ БАЗАРОВНА
Эволюция лексических единиц обозначающих мужчин и женщин 67

QULMAMATOVA MUATTAR OTABEK QIZI
Ingliz va o‘zbek maqollarida “boylik” konseptining chog‘ishtirma tadqiqi 70

FARZANA NABI,
ABDULLA XUDAYQULOV ESHQUVVATOVICH
Official documents in dari language, its translation challenges 73

ЖАББАРОВА НАРГИЗА ИСЛАМЖАНОВНА,
РАДЖАПОВА НАТАЛЬЯ БАЗАРОВНА
Влияние гендерной лексики на сознание и поведение людей 76

ADABIYOTSHUNOSLIK

ARSLONOV ABDIMUROD KARAMATOVICH
“Qissasi Rabg‘uziy”da xalq og‘zaki ijodi syujetlari va motivlari 80

КАЗАКОВА ГУЛАСАЛ КУРАЛОВНА
Эссе жанрида шахс концепциясининг бадиий-публицистик талқини 82

LOLAYEV SHUXRAT ALIQOBIL O‘G‘LI
Turkistonda “Usuli jadid” maktablarining shakllanishi va ahamiyati 84

USMONOVA MOHIDIL LAZIZ QIZI
Ravnaq g‘azallari tabdilidagi matniy tafovutlar 87

TA’LIM

ABDUQAYUMOVA NARGIZA RAIMOVNA
Bo‘lajak rus-tili o‘qituvchilarni innovatsion pedagogik faoliyatga
tayyorlash jarayonlarini takomillashtirish metodikasi 90

Filologik tadqiqotlar: til, adabiyot, ta'lim. 2024; 4
ISNN: 2181-1741 (Print)
ISNN: 2181-1725

INGLIZ VA O'ZBEK MAQOLLARIDA "BOYLIK" KONSEPTINING CHOG'ISHTIRMA TADQIQI

Qulmamatova Muattar Otabek qizi,
Termiz davlat pedagogika instituti
xorijiy til nazariyasi va metodikasi kafedrasi o'qituvchisi

Xorijiy tillarni o'rganishga bo'lgan e'tibor kundan kunga ortib bormoqda. Mamlakatimizda chet tillarini o'rganishga va o'qitishga yaratilayotgan barcha imkoniyat, shart-sharoitlar esa til o'rganish jarayonini jadal rivojlanishiga zamin bo'lmoqda. Chet tilini o'rganishda madaniyat muhim rol o'ynaydi, shu jumladan maqollar ham. Maqollar – til va madaniyatning bir bo'lagi. Insonni ezgulikka chorlash, hayot haqiqatini anglatishda hamma zamonlarda maqollardan keng foydalanilgan. Shuningdek, ulardan farzand tarbiyasida ham foydalanib kelinadi, chunki maqollarda biz odob normalari, hamda millatga xos bo'lgan madaniyat belgilarini ko'rishimiz mumkin. Maqollarga bo'lgan qiziqishning sabablarini izlar ekanmiz, tilshunoslarning turfa fikrlariga duch kelamiz. Ulardan birida maqollar millat madaniyatining in'ikosi sifatida talqin etilsa, boshqasida millatning o'z hayotiy tajribasidan kelib chiqib paydo bo'lganligi haqida ta'kidlanadi.

Har bir xalqning milliy-ma'naviy madaniyatini[1] aks ettiruvchi yaxlit bir butunlik mavjud – bu, albatta, o'sha sotsiumning asrlar oshgan, katta ma'naviy ozuqa beruvchi maqollari hisoblanadi. Millatlarning og'zaki yoki yozma yodgorligini olib qaraylik, unda xalq xotirasida elas-elas saqlanib kelayotgan asotir-afsonalar, uzoq tarix qa'ridagi ibtidoiy tasavvur va tushunchalar, asrlar davomidagi kuzatishlardan xosil bo'lmish hayotiy hikmatlar qaymog'i-insoniy tafakkur tajribasining in'ikosini ko'ramiz. Maqollarni o'rganish - bu o'tmish va kelajak o'rtasidagi oltin ko'prikdir. Bu ma'naviy boyliklarimiz sirasiga xalq maqollari va matallari kiradi, ularni paremiologik birliklar sifatida o'rganamiz. Ingliz va o'zbek xalq maqollari ham ana shunday ming yillar ichida yig'ilib, sayqal topgan ilmiy-badiiy tafakkur hosilasi sifatida yuzaga kelgan, xalq orasida aytilib, avloddan avlodga eng yaxshi ma'naviy meroslardan biri bo'lib o'tib keladi. O'tmishda yaratilib va ishlatilib kelinayotgan eng yaxshi maqollar, xalq donishmandlarining namunasi sifatida, hozir ham juda katta tarbiyaviy ahamiyatga egadir. Bunday maqollar va hikmatli so'zlar har bir xalqning ma'naviy boyligining qimmatbaho xazinasini tashkil etadi[2].

Maqollar xalq turmush tajribasida sinalgan, asrlar osha o'z isbotini topgan purma'no hikmatlardir. O'zbek tilshunosligida bu borada bir qator ishlar qilindi. Jumladan, maqollarda tasviriy vositalar, uslubiyat masalasi tahlil etilgan va o'zbek tilidagi paremalar lug'ati e'lon qilingan[3]. O'zbek tilidagi paremalarning mazmuni, lingvistik xususiyatlari, maqol hamda matallarning farqli va o'xshash jihatlari tilda tutgan o'rni tadqiq etilgan[4]. O'zbek tilidagi paremalar lisoniy madaniy konsept[5] asosida tasniflangan, "sabr" , "ota-onaga hurmat", " bolajonlik", " or-nomus", "saxiylik", "mehmondo'stlik", konseptlari dorasidagi paremalar orqali mental xususiyatlar, stereotiplar lingvokulturologik aspektda tahlil qilingan[6].

Maqollar ingliz madaniyatida ham yuksak darajada qadrlanadi va buni isbotini yahudiylik va xristianlikda muqaddas hisoblangan diniy kitob –Bibliyada[7] ko'rishimiz mumkin. Bibliyada insonlarni ezgu ammallarga chorlovchi maqollar aks etgan. Ko'plab ingliz paremiologlar A.Teylor, V.Mider, A.Dandis,

[1] Soatmurodova Sh. Z. (2023). Analysis of the borrowings related to the field of "attar" in english and uzbek languages. Best Journal of Innovation in Science, Research and Development, 95–97. Retrieved from https://www.bjisrd.com/index.php/bjisrd/article/view/966

[2] Qulmamatova M.O., Safarova F.N. (2021). The Features of a Good Translator in Translating Medical Terms. Analytical journal of education and development, (2181-2624) https://www.sciencebox.uz/index.php/ajed/article/view/526/505

[3] Бердиёров Ҳ., Расулов Р., Узбек тилининг паремиологик луғати. – Тошкент, 1984.

[4] Жўраева Б. Мақол ва маталларнинг ўхшаш ва фарқли хусусиятлари. – Т., 2004; шу муаллиф. Мақолларнинг синономик луғати. – Т., 2005.

[5] Qulmamatova M.O. (2023). The Role of Concept in Linguistics. Intersections of Faith and Culture: American Journal of Religious and Cultural Studies (2993-2599), 1(10), 50–53. Retrieved from https://grnjournal.us/index.php/AJRCS/article/view/1861

[6] Холманова З., Валиева Г., Муҳаммадиева Д., Ўзбек тилидаги паремиялар тадқиқи. – Тошкент, 2022.

[7] Bibliya – xudoning kalomi, barcha insonlarga yo'llangan, dunyo va odamzodning paydo bo'lishi va oxirat sirini ochib beruvchi muqaddas kitobidir. Uning asosiy mavzusi – yagona Haqning fazilatlari va insoniyat bilan munosabati haqidadir.

B.J.Uayting maqollar va ularning muammolarini chuqur tahlil qilgan va o‘rgangan.

The proverb and related forms have long been objects of general interest and the occasion of many books, but they have attracted little serious and thorough study . . . The definition of a proverb is too difficult to repay the undertaking; and should we fortunately combine in a single definition all the essential elements and give each the proper emphasis, we should not even then have a touchstone. An incommunicable quality tells us this sentence is proverbial and that one is not. Hence no definition will enable us to identify positively a sentence as proverbial.” Archer Taylor[1]. Ya’ni ingliz paremilogi Archer Taylor maqol haqida shunday ta’rif beradi:

“Maqol va unga aloqador shakllar uzoq vaqtdan beri umumiy qiziqish ob’ekti va ko‘plab kitoblar uchun asos bo‘lib kelgan, ammo ular kam odamni jiddiy va puxta o‘rganishga jalb qilgan. Maqolga ta’rif berish murakkab jarayon bo‘lib, unga ma’lum bir andaza bera olmaymiz, biz maqolning barcha elementlariga urg‘u berishimiz muhim. Maqolni oddiy gap yoki maqol ekanligini aniqlash uchun aniq ta’rif mavjud emas”- deyilgan.

“Boylik” so‘zining[2] turli tizimli tillarda izohlarini o‘rganib chiqqanda, boylik –sog‘lik, baxt, hukmdorlik, mo‘l-ko‘lchilik, turli moddiy narsalar va ma’naviy abstraktlarni ifodalashini aniqladik. “Boy” rus tilida “богатый’’ so‘zi lotincha *fortunatus* bilan o‘xshashlik bilan yaratilgan, ya’ni *fortuna* otidan (boylik, baxt, taqdir, xudolar tomonidan saqlanadi). Xuddi shunday holat quyidagi leksemalarda ham kuzatiladi: qadimgi hind tilidagi *“bhagas”* so‘zi “mulk, baxt, ulush; lordni in’om qilish’’, lotincha *dives* (boy) so‘zi *deus* (xudo) nomi bilan ifodalanadi. Shunday qilib, rus tilida “boylik” leksik birligi etimologik jihatdan “hukmronlik”, “lord – kuch” so‘zi bilan bog‘langan, “hukmronlik kuchini beradigan janob” ma’nosini anglatadi. Ingliz tilidagi “rich” (“boy”) qadimgi inglizcha “kuchli, boy” degan ma’noni anglatadi. U german tilidan kelib chiqqan va gollandcha *rijk* va nemischa *reich* so‘zlari bilan bog‘liq.

O‘zbek mentalitetida “boylik” konsepti keng ma’noda qo‘llanuvchi tushuncha. E.Begmatov, A.Madvalievlar taxriri ostida chiqarilgan “O‘zbek tilining izohli lug‘ati”da o‘zbek tilida “boylik” oti o‘z ichiga turli semantik til ma’nolarini olib, ko‘p sonli so‘zlar oilasining semantik markazi hisoblanadi. Avvalo biz “boylik” so‘zning lug‘atdagi ta’rifiga ko‘ra “boy bo‘lishlik, boy mavqei, mol-mulkning yig‘indisi, majmui, mo‘llik” degan ma’nolarni anglatadi.

Ushbu tadqiqot doirasida biz avvalo hadislarda “boylik” konseptini uchratamiz. Ya’ni “sog‘liq ham, boylik ham Allohning sinovi”. Bundan tashqari buyuk allomamiz Farobiy shunday degan - Hukumat rahbarida quyidagi 12 ta tug‘ma sifatlar jam bo‘lmog‘i joiz: xushbichimlik, fahm-farosatlilik, o‘tkir xotira, idroklilik, so‘zga chechanlik, ilmga chanqoqlik, har bir ishda me’yorni saqlay bilish, halollikka muhabbat va yolg‘onga nafrat, olijanoblik, boylikka nafrat, adolatparvarlik, qat’iylik. Bu hikmatli so‘z boylikni salbiy so‘z sifati ishlatilganligidan darak. O‘zbek etnosmadaniyatida ham “boylik” konseptini ifodalovchi judda ko‘plab purma’no maqollar mavjud.

Har qanday tildagi istalgan maqolning o‘zga tildagi ekvivalentini topish uchun uning kelib chiqish tarixiga e’tibor berish zarur. Agarda maqollarga bo‘lgan qiziqish Shumerlar yozuvi yoki Aristotelning falsafiy ishlari davridan buyon mavjudligini hisobga olsak, bu masalaning qanchalik muhim va tarixiy ekanligini anglaymiz.

Bibliyadan olingan qariyb ming yillik pandnasihatda boylarni va kambag‘allarni ya’niki butun insoniyatni Olloh yaratgaligi aytilgan maqol[3] : *The rich and the poor have this in common: the Lord made them both* (Boy va kambag‘alning umumiy tomoni bor: Rabbiy ikkalasini ham yaratgan). Islom dinida ham Olloh yaratguvchi ekanligi va jamiyki mahluqotlarni yaratganligi hadislarda keltirilgan, o‘zbek tilida *“Tangri – yaratguvchi”* maqoliga teng.

Har bir xalqda boylar (mulki ko‘p insonlar) hurmatga ega. Ularning ayblari ko‘rmaganga olinadi, noto‘g‘ri fikrlari ham ma’qullanadi. Ingliz madaniyatida boylarga nisbatan ko‘p ishlatiladigan, ommalashgan maqollardan biri: *Rich men have no faults* (Boy erkaklarning aybi bo‘lmaydi). O‘zbek paremiyalarida shu ma’nodagi ko‘plab maqollarni uchratishimiz mumkin. *Boy hech qachon aybdor emas, Og‘zi qiyshiq bo‘lsa ham boyning o‘g‘li gapirsin, Ko‘zi ko‘r bo‘lsa ham, boy bolasi gapirsin, Boyning og‘zi qiyshiq bo‘lsa ham, so‘zi to‘g‘ri, Og‘zi qiyshiq bo‘lsa ham, boyning gapi ma’qul.*

M.M.Karomatova va H.S.Karomatovlarning “Proverbs-maqollar-poslovitsi” nomli lug‘atida keltirilgan izohga ko‘ra, inglizcha *Adversity makes a man wise, not rich* maqolini o‘zbek tiliga “musibat insonni boy emas, dono qiladi” ma’nosini beradi. Bu maqolga o‘zbek tilida *Zamon seni o‘qitar, tayoq*

[1] Archer Taylor’s “Thye Proverb” (1931) https://www.amazon.som/Proverb-Index-Archer-Taylor/dp/1888215712

[2] QulmamatovaMuattar Otabek qizi. (2023). The Role of Concept in Linguistics. Intersections of Faith and Culture: American Journal of Religious and Cultural Studies (2993-2599), 1(10), 50–53. Retrieved from https://grnjournal.us/index.php/AJRCS/article/view/1861

[3] Yadigarova S.B. (2023). Analysis of Clothing Component Proverbs in English and Uzbek. American Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education (2993-2769), 1(10), 353–356. Retrieved from https://grnjournal.us/index.php/STEM/article/view/2017

seni so‘kitar. Sabog‘ingni bilmasang, Do‘konda bo‘z to‘qitar maqoli[1] ekvivalent sifatida berilgan. Ma’lumki, maqollar odatda so‘zma – so‘z tarjima qilinmaydi. Ushbu maqolda “ Hayotdagi qiyinchiliklar insonni boy qilmasligi mumkin lekin don ova aqlli qiladi, johillik bilan o‘qimay, hunar o‘rganmay, ishga bo‘yin egmay, yallo qilib yuraman deganing bilan zamonning o‘zi, tirikchilikning o‘zibunga yo‘l qoymaydi, seni o‘qishga ham, hunar o‘rganishga ham, ishlashga ham majbur qilib qo‘yadi.

Maqollardan tarjima darslarida ham foydalanish mumkin, chunki ularni o‘z ona tilidagi ekvivalentlarini qidirish asnosida o‘quvchi ko‘proq ma’lumotga ega bo‘ladi. Ikki tilda berilgan maqollardagi turli xil stilistik uslublar, qochirimlar, so‘z o‘yinlari mavjudligini hisobga olib, stilistika darslarida ham maqollardan foydalanish mumkin. Bu orqali ingliz va o‘zbek ma’daniyati haqida chuqur bilimga ega bo‘ladi.

Rezyume. Maqolada ingliz va o‘zbek tillarida “boylik” konseptini ifodalovchi maqollarning ekvivalent hususiyatlari yoritilgan. Xorijiy tillarni o‘rgatish jarayonida xalq maqollaridan foydalanishga e’tibor qaratilgan va buning afzal tomonlari haqida bahs yuritilgan. Muallif maqollarning inson hayotida tutgan o‘rni va har bir xalqqa mansub maqollardan ingliz tili darslarida foydalanish muhimligi aks etgan.

Resume. The article describes the equivalent features of proverbs expressing the concept of “wealth” in English and Uzbek languages. Emphasis is placed on the use of folk proverbs in the process of teaching foreign languages, and the advantages of this have been discussed. The role of the author’s proverbs in human life and the importance of using proverbs belonging to each nation in English lessons are reflected.

Резюме. В статье описаны эквивалентные особенности пословиц, выражающих понятие «богатство» в английском и узбекском языках. Сделан акцент на использовании народных пословиц в процессе обучения иностранным языкам и обсуждены преимущества этого. Отражена роль авторских пословиц в жизни человека и важность использования пословиц, принадлежащих каждому народу, на уроках английского языка.

[1] Proverbs-мақоллар-пословицы // Тузувчилар: М.М.Кароматова, Ҳ.С.Кароматов. – Тошкент: Меҳнат, 2000. – Б.5.